

YÖNETMELİK

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasından:

ÇEK TAKAS FAALİYETLERİ HAKKINDA YÖNETMELİK

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç

MADDE 1 – (1) Bu Yönetmeliğin amacı, çeklerin banka şubeleri arasında hesaben ödenmesinin sağlanmasına ilişkin kurulacak sisteme, sistem faaliyetlerine ve çek takas ve mutabakatına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

Kapsam

MADDE 2 – (1) Bu Yönetmelik, İstanbul Takas ve Saklama Bankası Anonim Şirketi ve katılımcıların uyacakları usul ve esaslar ile çeklerin takas ve mutabakatına ilişkin esasları kapsar.

Dayanak

MADDE 3 – (1) Bu Yönetmelik, 14/12/2009 tarihli ve 5941 sayılı Çek Kanununun 8 inci maddesinin birinci ve ikinci fıkralarına dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

MADDE 4 – (1) Bu Yönetmelikte yer alan;

- a) Banka: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Anonim Şirketini,
- b) Katılımcı: 19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanununa tabi bankalar ile Bankayı,
- c) Kuruluş: İstanbul Takas ve Saklama Bankası Anonim Şirketini,
- ç) Muhatap katılımcı: Çekin keşide edildiği hesabın bulunduğu katılımcıyı,
- d) Mutabakat: Netleştirme sonucu ortaya çıkan yükümlülüklerin yerine getirilmesini,
- e) Mutabakat hesabı: Kuruluş nezdinde bulunan ve fonları muhafaza etmek ve katılımcılar arasındaki işlemlerin mutabakatını sağlamak amacıyla kullanılan hesabı,
- f) Netleştirme: Bir katılımcının gönderdiği ve aldığı çek bilgilerinden kaynaklanan alacak ve borçlarının karşılıklı mahsup edilerek tek bir alacak veya borca dönüştürülmesini,
- g) Sistem: Çeklerin banka şubeleri arasında hesaben ödenmesini sağlayan ve elektronik ortamda işletilen “Çek Takas Sistemi”ni,
- ğ) Takas: Katılımcılara ibraz edilen muhatap katılımcılara ait çeklere ilişkin bilgilerin elektronik ortamda takas odasına iletilmesi, provizyon alınmasına aracılık edilmesi ve netleştirme işlemlerini,
- h) Takas odası: Takas faaliyetlerinin yürütüldüğü ortamı ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Sistem ve Faaliyet Esasları

Sistem

MADDE 5 – (1) 5941 sayılı Kanunun 8 inci maddesinin birinci fıkrası gereğince çeklerin banka şubeleri arasında takas ve mutabakatı Sistem aracılığıyla yapılır.

(2) Sistem, Kuruluş tarafından kurulur ve işletilir.

Faaliyet esasları

MADDE 6 – (1) Kuruluş faaliyetleri, 20/6/2013 tarihli ve 6493 sayılı Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun ve bu Kanun kapsamında Banka tarafından yapılan düzenlemelerden kaynaklanan yükümlülükler saklı olmak kaydıyla, bu Yönetmelik ile sistem kurallarında belirtilen usul ve esaslara göre yürütülür.

Sistem sözleşmesi

MADDE 7 – (1) Kuruluş ile katılımcıların karşılıklı hak ve yükümlülükleri sistem sözleşmesinde açıkça belirlenir.

(2) Banka dışındaki katılımcılar, Kuruluş tarafından hazırlanan tek tip sistem sözleşmesini imzalar.

Sistem kuralları

MADDE 8 – (1) Bu Yönetmelikte belirlenen düzenlemeler çerçevesinde takas ve mutabakat işlemlerinin sağlıklı bir şekilde yapılmasını sağlayan işleyiş ve uygulamalara ilişkin usul ve esaslar Kuruluş tarafından sistem kurallarında belirlenir.

(2) Sistem kuralları Kuruluş tarafından tüm katılımcılara bildirilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Sisteme Katılım ve Katılımcı Yükümlülükleri

Sisteme katılım

MADDE 9 – (1) 5411 sayılı Kanuna tabi ve bünyesinde çekle işleyen hesapları bulunan bankalar katılımcı sıfatıyla Sistem üyesi olurlar.

(2) 5411 sayılı Kanuna tabi olup, bünyesinde çekle işleyen hesap bulunmayan bankalar da katılım başvurusu yapabilir.

(3) Katılım için, bu Yönetmelik kapsamındaki işlemleri gerçekleştirebilecek teknik altyapının oluşturulması ve işlerliğinin sağlanmasına yönelik tedbirlerin alınmış olması gerekir.

(4) Katılım başvurusu, içeriği Kuruluş tarafından belirlenen başvuru formu ile katılımcıyı temsil ve ilzama yetkili kişiler tarafından imzalanmış sistem sözleşmesi, üçüncü fıkrada yer alan şartların yerine getirildiğini tevsik edici bilgi ve belgeler, ana sözleşme örneği ve noter tasdikli imza sirküleri ile Kuruluşa yapılır.

(5) Kuruluş katılım başvurusuna ilişkin ilave bilgi ve belgeler isteyebilir.

(6) Katılım başvurularının değerlendirmeye alınması için dördüncü fıkrada belirtilen bilgi ve belgeler ile Kuruluş tarafından istenecek diğer bilgilerin tamamlanmış olması gerekir.

(7) Katılım başvurusunda eksik bilgi ve belge olması halinde, eksiklikler Kuruluş tarafından belirlenecek makul bir sürede tamamlanır.

(8) Katılım başvurusu, talebe ilişkin bilgi ve belgelerin tamamlanmasının ardından Kuruluş tarafından bir ay içerisinde değerlendirilir ve ilgiliye yazılı olarak katılım tarihi bildirilir.

(9) Katılım tarihi belirlenen bankanın Sistemde işlem yapabilmesi için, bu Yönetmeliğin 13 üncü maddesi kapsamında Kuruluş tarafından belirlenecek mekanizmaya ilişkin yükümlülükleri yerine getirmesi gerekir.

Katılımcı yükümlülükleri

MADDE 10 – (1) Katılımcı;

a) Bu Yönetmelik ve Kuruluş tarafından Sisteme ilişkin olarak getirilen kural ve talimatlara uymak,
b) Günlük işlemleri yapabilme niteliğini haiz yeterli sayıda çalışan tahsis etmek,
c) Sisteme bilgi aktarımı amacıyla kullanılacak tüm donanım ve iletişim hatlarını Kuruluş tarafından belirlenen şartlarda temin etmek, bu sistemlere ilişkin bakım ve destek hizmetlerini aksatmamak, gerektiğinde kullanılmak üzere yedek donanım sağlamak,

ç) Kuruluş tarafından sistemin kesintisiz ve güvenli işletiminde sürekliliği sağlamak üzere yapılacak Sistem değişikliklerine belirlenen sürelerde uyum sağlamak,

d) Bu Yönetmelik kapsamındaki iş ve işlemleri ile ilgili olarak Kuruluş tarafından belirlenen güvenlik politikalarına uymak,

e) Bu Yönetmelik kapsamındaki iş ve işlemleri ile ilgili olarak, her türlü işlem ve teknik donanıma ilişkin Kuruluş tarafından istenen bilgi ve belgeleri vermek ve düzeltilmesi istenilen tüm değişiklikleri yerine getirmek,

f) Çekler üzerindeki işlem ve kontrollerde, çek bilgilerinin gönderilmesinde sistem kurallarında belirtilen tüm kuralların uygulanmasında azami dikkat ve özeni göstermek,

g) Kendi hatları aracılığıyla gönderilecek yanlış çek bilgisinden doğacak tüm zarar ve ziyanları karşılamak,

ğ) Provizyon işlemlerini, takas işlemlerinin yapılmasına engel teşkil eden ve bu Yönetmeliğin 15 inci maddesinde belirtilen haller dışında, aynı gün sonuçlandırmak üzere her türlü tedbiri almak,

h) Kuruluş tarafından hazırlanmış yazılım programlarının kopyasının çıkarılmaması, değiştirilmemesi, satılmaması ve üçüncü kişilere açıklanmaması için gerekli önlemleri almak,

ı) Kendi sistemleri sebebiyle, Sistemin olağan işletimini aksatabilecek, kesintiye sebep olabilecek veya sistemin kapanışını engelleyebilecek hususları derhal Kuruluşa bildirmek,

i) Kendi şubelerine hamilleri tarafından ibraz edilen çekleri muhatap katılımcılara vekâleten kabul etmek ve bu çeklere ilişkin bilgileri elektronik ortamda muhatap katılımcıya intikal ettirmek üzere takas odasına iletmek,

j) Hesapta yeterli karşılığı bulunmadığı için ödenemeyen çeklere ilişkin, çekin basılmasına esas kanun hükmüne uygun tespit işlemini ve ödemeyi engelleyen diğer kısıtlamaları bulunan çeklerin arkalarına gerekli açıklamayı muhatap katılımcı adına yapmak,

k) Provizyon alınamaması nedeniyle, karşılığı olan çekler gibi işlem gören çekler hakkında, bu Yönetmelik ve sistem kurallarında öngörülen süre ve yükümlülüklerle uymak,

l) Takas işlemlerinin aksamasına veya durmasına neden olacak olağanüstü durumlarda, takas işlemlerinin sürekliliğinin sağlanmasına ilişkin bu Yönetmeliğin 14 üncü maddesi kapsamında Kuruluş tarafından hazırlanan esas ve usuller çerçevesinde işlem yapmak,

m) Günlük takas açıklarını karşılamaya yetecek miktarda karşılık bulundurmak ve bu açıklarını kapatmak için her türlü tedbiri almak,

n) Bu Yönetmeliğin 13 üncü maddesi uyarınca Kuruluş tarafından kurulacak mekanizma için talep edilecek miktar ve türde varlığı ve/veya kıymeti belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde tevdi etmek ve bu varlıklara ilişkin Kuruluş tarafından yapılacak tamamlama çağrısını belirlenen süre içinde yerine getirmek,

o) Bu Yönetmeliğin 11 inci maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarındaki hükümlerin uygulanmasına sebep olacak durumları yazılı olarak derhal Kuruluşa bildirmek zorundadır.

Sistem üyelığının sona ermesi

MADDE 11 – (1) Kuruluş izni veya faaliyet izni kaldırılan ya da devir, bölünme ve birleşme yoluyla tüzel kişiliği sona eren ya da diğer nedenlerle tasfiyesi tamamlanan katılımcıların üyelikleri kendiliğinden sona erer.

(2) Takas odası nezdinde yapılacak takas ve mutabakat işlemleri, mevzuat çerçevesinde görevli veya devir, birleşme ya da bölünme yoluyla tüzel kişiliği devam eden katılımcılar aracılığıyla yürütülür.

(3) Çek hesaplarının kullanılması dâhil ödeme ve tahsilat işlemleri sınırlandırılan katılımcının üyelik durumu Kuruluş tarafından değerlendirilir.

(4) Bu Yönetmeliğin 9 uncu maddesinin ikinci fıkrası kapsamında üye olan katılımcının üyelikten ayrılmak istemesi halinde, talep Kuruluş tarafından değerlendirilir. Kendi talebi ile üyeliği sona eren katılımcı bu Yönetmeliğin 9 uncu maddesinde belirtilen koşulları sağladığı takdirde yeniden üye olabilir.

(5) Faaliyet veya kuruluş izni kaldırılan katılımcının üyeliği, bu konudaki yetkili kurum tarafından açıklanan karar tarihi itibarıyla, bu maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarının uygulanmasına sebep olabilecek tedbir ve kararlar ise katılımcının derhal yapacağı bildirim tarihi itibarıyla sona ermiş sayılır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Takas ve Mutabakat İşlemlerine İlişkin Esaslar

Takas işlemleri

MADDE 12 – (1) Takas odalarında, muhatap katılımcılara fiziken ibraz edilmeyen ve Banka tarafından yayımlanan Tebliğlere göre bastırılan, çek kodlama standartlarına uygun şekilde manyetik kodlaması yapılmış çekler işlem görür.

(2) Kuruluş, çeki ödeyen merci değildir. Kuruluş, takas işlemlerinin herhangi bir aşamasında gönderilen bilgilerin teknik gereklilikler dışındaki içerikleri hakkında bir uyuşmazlığa taraf olamaz.

(3) Hamili tarafından tahsil edilmek amacıyla katılımcı şubelerine getirilen diğer katılımcılara ait çeklere ilişkin bilgiler takas odası aracılığıyla sistem kurallarında belirtilen usul ve esaslara göre elektronik ortamda muhatap katılımcılara ibraz edilir.

(4) Çek bilgilerinin zamanında muhatap katılımcıya ibrazından çekin ibraz edildiği katılımcı sorumludur.

(5) Takas odası aracılığı ile ibraz edilen çekler muhatap katılımcıdan provizyon alınarak işlem görür.

(6) Provizyon işlemleri aynı gün sonuçlandırılır.

(7) Takas odası aracılığıyla ibraz edilen çeklerin provizyon işlemlerinin tamamlanamaması halinde bu çekler karşılığı olan diğer çekler gibi işlem görür.

(8) Muhatap katılımcılarca, provizyon alamamaları nedeniyle karşılığı olan çekler gibi işlem gören çekler hakkında ilgili katılımcılara takas gününde provizyon alımından sonra iade olan çeklere ilişkin takas odasına bilgi göndermek için Kuruluş tarafından sistem kurallarında belirlenen saate kadar yazılı olarak katılımcı kodu, şube kodu, hesap no, çek no, çek tutarı ve çeki tahsile veren şube adı belirtilerek bildirimde bulunulur.

(9) Provizyon işlemlerinin tamamlanamaması nedeniyle karşılığı olan çekler gibi işlem gören çeklerin, daha sonra herhangi bir nedenle ödenmeyeceklerinin tespit edilmesi halinde, muhatap katılımcı tarafından derhal ilgili katılımcıya yazılı olarak bilgi verilir ve bildirim tarihinden itibaren en geç üç iş günü içinde iade işlemleri yapılır.

(10) Provizyon işlemleri bu Yönetmelik ve sistem kurallarında belirtilen esaslara göre yürütülür.

(11) Bir katılımcının diğer bir katılımcı lehine düzenlediği çekler takas odasına ibraz edilemez.

(12) Takas işlemlerine ilişkin diğer hususlar ve işlem saatleri sistem kurallarında belirlenir.

Mutabakat işlemleri

MADDE 13 – (1) Bu Yönetmeliğin 12 nci maddesinde yer alan esaslar çerçevesinde hesaplanan katılımcılara ait borç bakiyeleri, borçlu olan katılımcılar tarafından mutabakat hesabına sistem kurallarında belirtilen usul ve sürede gönderilir.

(2) Borçlu katılımcıların ödemeleri tamamlandıktan sonra alacaklı katılımcıların alacakları Kuruluş tarafından katılımcının ilgili hesabına gönderilir.

(3) Günlük takas işlemleri sonucunda oluşan net borç ve alacak bakiyeleri kesin olup hiçbir şekilde bozulamaz.

(4) Kuruluş, katılımcıların Sistemdeki yükümlülüklerini yerine getirmediği durumlarda kullanılmak üzere mekanizmalar kurar.

(5) Oluşturulacak mekanizmaların usul ve esasları sistem kurallarında belirlenir.

Olağanüstü durumlar

MADDE 14 – (1) Takas işlemlerinin aksamasına veya durmasına neden olacak olağanüstü durumlarda takas işlemlerinin sürekliliğinin sağlanmasına ilişkin usul ve esaslar sistem kurallarında belirlenir.

Takas ve mutabakat işlemlerinin yapılmayacağı günler

MADDE 15 – (1) 17/3/1981 tarihli ve 2429 sayılı Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun uyarınca tatil günü kabul edilen günlerde takas ve mutabakat işlemleri yapılmaz.

(2) 2429 sayılı Kanun uyarınca yarım gün çalışılan günlerde takas yapılmaz ancak bir önceki iş gününe ait mutabakat işlemleri gerçekleştirilir.

(3) Takas veya mutabakat işlemlerinin yapılmasına kısmen veya tamamen engel teşkil eden mücbir sebep hallerine ilişkin olarak Kuruluş tarafından düzenleme yapılabilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Diğer Hükümler

Ücret ve komisyonlar

MADDE 16 – (1) Bu Yönetmelik kapsamındaki iş ve işlemleri ile ilgili olarak Kuruluş tarafından tüm katılımcılara uygulanacak ücret ve komisyonlar ile bunların tahsil zaman ve şekilleri piyasa koşulları dikkate alınarak Kuruluş tarafından belirlenir ve Banka'ya bildirilir.

Yükümlülüklere aykırılık

MADDE 17 – (1) Kuruluş bu Yönetmelik ile kendisine verilen görevleri çerçevesinde;

a) Bu Yönetmelik ile Kuruluş tarafından hazırlanan düzenlemelere uymayan,
b) Takas işlemlerini olumsuz şekilde etkileyen ve Sistemin güvenli ve kesintisiz işlemlerini tehlikeye düşürecek riskler taşıyan,

c) Günlük işlemler sonucu oluşan yükümlülüklerini belirlenen zamanda yerine getirmeyen ve böylece işlemlerin mutabakatını geciktiren,

ç) Olağanüstü durumlar nedeniyle bu Yönetmeliğin 14 üncü maddesi çerçevesinde alınan önlemleri yerine getirmeyen,

d) Kuruluş tarafından bu Yönetmelik kapsamındaki iş ve işlemleri ile ilgili olarak istenen bilgi ve belgeleri vermeyen ve düzeltilmesi veya yapılması istenilen değişiklikleri yerine getirmeyen

katılımcılar hakkında, katılımcıların çeklerini uygun göreceği bir süre için kısmen veya tamamen takas odalarına kabul etmeme kararı dahil gerekli kararları alabilir.

(2) İşlem yapması geçici bir süre kısmen veya tamamen kısıtlanan katılımcılar Banka'ya bildirilir.

Uyuşmazlık hali

MADDE 18 – (1) Bu Yönetmelik kapsamındaki iş ve işlemler ile ilgili olarak doğabilecek ihtilaflarda Banka taraf olamaz, Sistem ve Sistemin işleyişi ile ilgili olarak hiçbir şekilde Banka'ya sorumluluk yüklenemez.

(2) Kuruluş, Sistem aracılığıyla gerçekleşen işlemlerde, katılımcıların kendi aralarında veya katılımcılar ile üçüncü kişiler arasında doğabilecek olan uyuşmazlıklara taraf olamaz.

ALTINCI BÖLÜM

Son Hükümler

Yürürlükten kaldırılan mevzuat

MADDE 19 – (1) 25/9/1985 tarihli ve 18879 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Bankalararası Takas Odaları Merkezi Yönetmeliği yürürlükten kaldırılmıştır.

Geçiş hükümleri

GEÇİCİ MADDE 1 – (1) Bu Yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Bankalararası Takas Odaları Merkezi Yönetmeliği çerçevesinde takas odalarına üye olan bankalar başvuru koşulu aranmaksızın, sistem sözleşmesi imzalamak kaydıyla Sistem üyesi olmaya devam ederler.

(2) Bankalararası Takas Odaları Merkezi Yönetmeliğinin 14 üncü maddesinin (B) fıkrası uyarınca bankalarca muhatap bankalara fiziken ibraz edilmeyen çekler için birbirlerine vekâlet vererek hesaben tesviye edilmek amacıyla hazırlanan protokolü imzalayan bankalar için mevcut protokol hükümleri bu Yönetmelik uyarınca hazırlanacak sistem sözleşmesi imzalanana kadar geçerlidir. Ancak bu süre üç ayı geçemez.

(3) Kuruluş tarafından sistem kuralları bildirilinceye kadar Bankalararası Takas Odaları Merkezi Yönetmeliğinin 18 inci maddesi uyarınca hazırlanan Bankalararası Takas Odaları İşlemleri İzahnamesi hükümlerinden bu Yönetmeliğe aykırı olmayan hükümlerinin uygulanmasına devam olunur.

Yürürlük

MADDE 20 – (1) Bu Yönetmelik 2/7/2018 tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 21 – (1) Bu Yönetmelik hükümlerini Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Başkanı yürütür.